

Момент, якого ми не можемо втратити

В Україні стратегію як державного регулювання економіки, так і ринкового саморегулювання багато років визначав економічний інтерес олігархату, який дуже рідко збігається з національним економічним інтересом.

І якщо в умовах цивілізованої економіки система державного регулювання економіки спрямована на підвищення рівня життя найменш забезпечених верств населення та обмеження монополістичних тенденцій, то в Україні все відбувалося точністю до навпаки. Наразі важливо не прогавити виняткового шансу для змін, який ми отримали.

У нас сформувався специфічний тип господарського механізму, який базується не на дії ринкових регуляторів чи державного втручання в економіку, а на забезпеченні економічних інтересів олігархічного прошарку населення. Ринкові механізми при цьому спотворюються, а державні важелі впливу використовуються як ширма, за якою триває перерозподіл бюджетних коштів і доходів громадян на користь певного класу.

Офіційно таку діяльність і її мотиви прослідкувати та визначити доволі складно. Звісно, можна оцінити її обсяги за результатами діяльності у певних напрямках, та за кримінальними справами, що порушуються силовими структурами стосовно певних процесів та подій. Але розслідування незаконних схем та шахрайства у державному секторі в Україні здійснюють переважно журналісти. Фундаментальними діями в секторі державного регулювання, що руйнують економіку України, на сьогодні є: зміна власників засобів виробництва та майна через різні схеми, в тому числі й рейдерства стратегічного економічного ресурсу – землі; оформлення власності на третіх осіб, або закордонних суб'єктів для унеможливлення встановлення реальних власників та бенефіціарів, ухилення від сплати податків; застосування фірм-прокладок при укладанні державних контрактів для отримання значних прибутків при завищенні ціни угоди; маніпулювання тендерними процедурами, зокрема через застосування „спеціальних” умов; монополізація (створення умов, за яких існує лише один покупець) процесу закупівлі сільськогосподарської продукції у селян; недопущення до офіційної приватизації реальних конкурентоспроможних суб'єктів; незалежність діяльності митниці від державних та національних інтересів, що може працювати на закордонний капітал, у тому числі й країни-агресора.

У цифровий фактаж усі перераховані тенденції, непрозорість системи державного менеджменту, загальний рівень тінізації економіки та особливості діяльності правоохоронних структур, вкласти дуже складно. Але при цьому можна навести реальні показники, що розробляють міжнародні організації, зокрема такі, як МВФ, Світовий банк, ООН, згідно з якими

Україна має найнижчий рівень життя в Європі, 64% населення проживають за межею бідності.

Сировинна орієнтація економіки, небажання створювати товар з високою доданою вартістю, прагнення продавати енергоносії поганої якості всередині держави за цінами якісних західних енергоносіїв сформували нераціональну структуру національного господарства. Натомість наявна система державного регулювання спрямована саме на таку модель економічної деградації країни на тлі збагачення кланів.

Будь-яка бюрократична система прагне до збільшення власного фінансування, розширення повноважень та штату. Незважаючи на декларований напрям у бік скорочення адміністративного апарату, його чисельність протягом останніх років зросла більше, ніж вдвічі.

У більшості країн держави інфляція є монетарним чинником, що викликається перебільшенням грошової маси над кількістю вироблених товарів. В Україні системне підвищення цін є наслідком монополізації певних секторів економіки (сільське господарство, продукти харчування, житлово-комунальні послуги, бензин та паливно-мастильні матеріали). Замість регулювання грошової маси, Центральний банк України регулює конкурентні відносини у банківському секторі. Унаслідок діяльності НБУ кількість банків в Україні системно скорочується, однак, протягом останніх років жоден російський банк не зник, і їх позиції системно покращуються. Це означає, що українські банки створюють дедалі меншу конкуренцію ворожим суб'єктам унаслідок скорочення їх кількості.

Крім цього, одним з реальних механізмів фінансового шахрайства, девальвації гривні та виведення грошового капіталу за кордон є рефінансування, яке здійснює НБУ. Рефінансування – це надання тимчасових позик комерційним банкам для покриття їх касових розривів. Це один з обов'язків НБУ з метою запобігання банкрутства банків; банк, який не отримуватиме такої допомоги може дуже швидко зникнути. Цей елемент монетарної політики ніколи не розглядався як джерело корупції, хоча саме він призводить до зростання курсу. Наприклад: банк отримує 200 млрд грн. і використовує їх не на покриття розривів, а на придбання іноземної валюти. В результаті такого попиту курс валюти миттєво вирушає вгору, а гривня – відповідно – знецінюється. Після цього банк продає частку валюти, наприклад, еквівалентну 150 млрд грн. на момент придбання, але вже за новою, вищою ціною, що дозволяє йому повернути кошти НБУ, отримати долари, обвалити гривню, зробити населення ще біднішим через поступове зростання цін. В усіх фінансових кризах з моменту введення гривні, слід розглянути роль рефінансування у стрибках валютних курсів. Також рефінансування може надаватись банкам, банкрутства яких не можна уникнути, що призводить до втрати бюджетних коштів та можливості зловживання на управлінні активами збанкрутілого банку.

Від початку російської агресії, українська національна валюта девальвувала у 3,5 рази, в той час, як російський рубль знецінився лише в 3 рази. І це за умов, що країна-агресор знаходиться під багатьма санкціями, які

ускладнюють надходження до неї іноземної валюти. Україна ж навпаки функціонує у межах світового сприяння у сфері світової торгівлі. Отже, наша девальвація – внутрішня і рукотворна. При цьому імпорт російських товарів до України системно зростає, і, за такою логікою, ми – майже єдина країна у світі, хто підтримує економіку держави, що на нас напала.

Державна політика у сфері надання дотацій також має виключно суб'єктивний характер, дотації надаються окремим представникам та окремим компаніям. Все це сприяє погіршенню конкурентного середовища, скорочує обсяг незалежних один від одного товаровиробників, призводить до посилення монопольної влади отримувачів дотацій та зростання цін у галузі.

Як бачимо, всі ці риси властиві ХХ століттю, і не мають ніяких реальних економічних, наукових чи будь-яких інших результатів. Сенсом діяльності такої системи є формування двокласового суспільства: пануючого класу, що складається з політичної та економічної „еліти”, класу споживачів та „планктону”, який існує для годування правлячого класу. Така система не прагне до розвитку, її метою є консервація статус-кво.

Існуюча структура господарського механізму України взагалі та цілі державного регулювання економіки зокрема, мають свою структурну специфіку та особливі пріоритети. Збереження такої системи державного впливу призведе до низки негативних наслідків, що викладені нижче.

Економічними наслідками реалізації державою економічного інтересу олігархії є:

- трансформація економічної системи, зокрема поступове зменшення частки малого та середнього бізнесу порівняно з великим бізнесом, що має лобістів у владних структурах;
- банкрутство всіх галузей економіки за виключенням житлово-комунального господарства та виробників продуктів харчування через тотальне скорочення рівня життя та неспроможність населення задовольняти навіть первинні економічні потреби;
- знищення середнього класу, остаточне розшарування суспільства на малозабезпечених та дуже багатих;
- моральна та кваліфікаційна деградація системи державного управління через виконання нею хибних завдань;
- поступова ліквідація освіти, як економічної галузі, через безперспективність її окупності;
- тотальна монополізація всіх економічних та політичних процесів;
- поступова деградація вітчизняного виробництва через відсутність інвестицій монополій у модернізацію виробництва та орієнтацію на сировинний експорт;
- перехід абсолютної більшості об'єктів приватної власності, зокрема нерухомості та землі до власності олігархів.

Суспільні наслідки наведених тенденцій полягають у наступному:

- відсутність не те що дії, а навіть наявності перспектив роботи „соціальних ліфтів”, зневіра у майбутнє;

- негативні демографічні тенденції, депопуляція та відтік мізків, скорочення тривалості та якості життя;
- руйнування правових засад функціонування держави, відповідальність перед законом лише найбідніших верств населення;
- знищення свободи слова, прозорості використання державних коштів;
- згорання процесів демократії, можливості впливу громадян на суспільні та економічні процеси;
- втрата цивілізаційних перспектив.

Беручи до уваги те, що регулюючі органи системи державного управління виконують не властиві їм функції, треба відмовитись від них і повернутись до звичайних завдань, визначених часом і досвідом розвинутих країн. Ці завдання багаторазово описані як у закордонній, так і у вітчизняній літературі, головними з яких є обмеження монополізації, сприяння економічній свободі, підвищення рівня життя населення та збільшення його тривалості. Зараз, коли влада в країні оновилася на 80%, з'явилася виняткова можливість для принципових для країни трансформацій. Але для цього необхідно, аби "новоприбулі" не зажадали слави діючих олігархів, їхніх статків і привілеїв, а дійсно були готові до структурного реформування країни.

Роман Яковенко